

Stanisław Kubicki – In transitu

Związany z Polską i z Niemcami Stanisław Kubicki nie tylko tworzył poezję w dwóch językach, lecz i wyrażał się w dwóch artystycznych mediach – sztukach wizualnych i literaturze.

W upowszechnianie innowacji estetycznych angażował się przy tym tak jak w społeczno-polityczne przemiany swego czasu, poświadczając zarówno swój patriotyzm, jak i fascynację awangardową utopią „nowej wspólnoty”. Próbując dociec istoty tego transgranicznego fenomenu Lidia Głuchowska daje w swej książce wgląd zarówno w istotny rozdział dziejów kultury polskiej, jak i niemieckiej polonistyki czy historii sztuki, wskazując choćby na zasługi tak wybitnych badaczy ekspresjonizmu jak Paul Raabe, Eberhard Roters czy Heinrich Kunstmann.

Prof. UAM dr hab. Brigitta Helbig-Mischewski, Polsko-Niemiecki Instytut Badawczy w Collegium Pollonicum w Słubicach (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Europa-Universität Viadrina we Frankfurcie nad Odrą)

Koncentrując się na kwestii współistnienia romantycznego patriotyzmu i awangardowego internacjonalizmu w ambiwalentnej postawie Stanisława Kubickiego, Lidia Głuchowska, wykorzystując interdyscyplinarną i komparatystyczną metodologię uzyskuje imponujące efekty badawcze. Wrażliwość na niuanse znaczeniowe powstałych jednocześnie polskich i niemieckich wersji poezji Kubickiego oraz ich rolę w jego artystycznej i politycznej działalności, umożliwia jej wykazanie subtelnych różnic między dwoma autorskimi wariantami językowymi tych samych utworów, a zarazem ich ideowego i stylistycznego pokrewieństwa. Ta oryginalna i sygnalizowana już w tytule książki – „In transitu” – metoda pozwala Lidii Głuchowskiej dogłębnie przeniknąć postawę i intencje twórcze tego artysty. Efektem jej ambitnego przedsięwzięcia jest odkrycie, iż życie oraz plastyczna i literacka twórczość Stanisława Kubickiego stanowiły wyjątkową jedność, a jego dylematy autoidentyfikacyjne charakterystyczne były dla wielu artystów ‘nowych państw’ Europy Środkowo-Wschodniej po I wojnie światowej.

Prof. Steven Mansbach, Katedra Historii Sztuki XX wieku, Uniwersytet w Maryland, USA

Stanisław Kubicki – autor manifestów i plakatów poznańskiej grupy Bunt (1918–1922) – zainicjował jej kontakty z międzynarodową awangardą w Berlinie. Od dawna ceniony jest jako autor ekspresjonistycznych oraz kubo-konstruktivistycznych grafik i obrazów o wyjątkowej dyscyplinie formalnej. Okazuje się jednak, iż w kulminacyjnej fazie swych donosań pisał również interesujące wiersze o charakterze programowym, i to jednocześnie po polsku i po niemiecku. Dopiero porównawcza analiza obu obszarów twórczości Kubickiego pozwala w pełni odkryć jej oryginalność. To właśnie jest przedmiotem wnikliwej monografii Lidii Głuchowskiej, która – łącząc kompetencję z zakresu literaturoznawstwa i historii sztuki – krytycznie rozpatruje wiele nieznanych dotąd archiwalnych źródeł, dokumentując również działalność artysty w polskim ruchu oporu i okoliczności jego tragicznej śmierci z rąk gestapo.

Prof. dr hab. Waldemar Okoń, Instytut Historii Sztuki, Uniwersytet Wrocławski

Książka Lidii Głuchowskiej **Stanisław Kubicki – In transitu – Poeta tłumaczy sam siebie / Ein Poet übersetzt sich selbst** to nie tylko rzetelna merytorycznie, lecz również piękna, komentowana edycja dwujęzycznych programowych manifestów i poezji ekspresjonistycznych autorstwa przywódcy radykalnego skrzydła grupy Bunt, Stanisława Kubickiego. Stworzone w latach 1918–1921, odzwierciedlają one dylematy wielu przedstawicieli klasycznej awangardy nie tylko w Polsce, lecz i w innych „nowych państwach” Europy Środkowo-Wschodniej. Część z nich ukazała się drukiem w tym burzliwym okresie jako rodzaj artystycznej interwencji na przemiany społeczno-polityczne schyłku I wojny światowej i początków nowego, powojennego ładu. Publikowano je wówczas – jednocześnie w Polsce i w Niemczech – m.in. w czasopiśmie „Zdrój”, „Die Aktion”, „Der Weg” i „Die Büchekiste” oraz w almanachu *Zagasty brzask epoki. W walce o nową sztukę 1917–1922*. W większości jednak zostały one odnalezione dopiero niedawno i zrekonstruowane jako dwujęzyczny zbiór przez autorkę publikacji. Utwory poetycko-programowe Kubickiego są unikatem na skalę światową. Sam artysta napisał je bowiem w oryginale w obu językach, przełamując partykularyzm literackiego komunikatu i tworząc swoisty manifest awangardowego internacjonalizmu.

Wierszowane, ekspresjonistyczne manifesty Kubickiego korespondują z jego – powstającą jednocześnie – twórczością graficzną i malarską o zbliżonej tematyce, uniwersalną w wymowie ze względu na międzynarodowy ze swej natury język plastyczny. Łącznie są one reprezentatywnym przykładem eksplozywnej synergii słowa i obrazu, intensyfikującej programowy komunikat w czasopiśmie i w ulotnych drukach awangardy.

Ramę dla wierszy stanowi monograficzny komentarz na temat interdyscyplinarnej twórczości Kubickiego, polemiczny wobec tradycyjnych i stereotypowych wizji jego dokonań. Wstęp do książki definiuje jego poezję i aktywność artystyczną oraz polityczną jako wyraz ambiwalentnej samoświadomości – *in transitu* – a więc typowo awangardowej *multiple identity*, rozpiętej między wiarą w ponadnarodową utopię „nowego człowieka” i „nowej wspólnoty” a romantycznym patriotyzmem. Wyrazem tej ostatniej stała się bezprzykładna ofiara Kubickiego – kuriera Armii Krajowej do ambasad państw neutralnych w Berlinie – i jego śmierć z rąk gestapo.

Zamieszczona w pięciu esejach nowatorska prezentacja dokonań plastycznych i literackich Kubickiego wybiega poza rewizję jego miejsca w narodowej i uniwersalnej historii literatury i sztuki, a także przenikliwą, stylistyczno-tematyczną interpretację estetycznych artefaktów. Odślania ona bowiem również słabo znane aspekty działalności Kubickiego i jego kolegów z grupy Bunt w międzynarodowych kręgach artystycznych. Autorka krytycznie rozpatruje mit i rzeczywistość rewolucji w jego twórczości, a więc echo jego rzekomego aktywnego uczestnictwa w powstaniu Spartakusa w Niemczech, odwołując się do teorii groteski. Ponadto, sięgając się do archiwalnych materiałów źródłowych dokumentuje jego udział w polskim ruchu oporu w okresie II wojny światowej. Przedmowa autorstwa Petera Mantis pozwala natomiast zrozumieć relacje między artystyczną (auto)kreacją Kubickiego a jego pełną tragizmu biografią.

Publikację zamyka aneks dotyczący donacji prac graficznych grupy Bunt ze spuścizny po artyście i jego żonie poetce, malarce i graficze, Margarete Kubickiej, dla Muzeum Narodowego w Poznaniu i Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy oraz honorującej ten hojny dar ich syna wystawie.

Książka **Stanisław Kubicki – In transitu – Poeta tłumaczy sam siebie / Ein Poet übersetzt sich selbst** urzeka staranną szatą graficzną. O jej kształt zadbała ceniona projektantka, Monika Aleksandrowicz, której wcześniejsze realizacje kilkakrotnie już nagradzano. Udało się jej znakomicie wydobyć nowoczesność prac plastycznych Kubickiego, ich wyjątkową dyscyplinę formalną i wewnętrzny rytm. Wiele spośród ponad siedemdziesięciu czarno-białych i barwnych reprodukcji właśnie w tej książce ukazuje się po raz pierwszy.

Lidia Głuchowska, Stanisław Kubicki – In transitu – Poeta tłumaczy sam siebie / Ein Poet übersetzt sich selbst; Przedmowa: Peter Mantis, tłum.: Dorota Cygan, Lidia Głuchowska, Arkadiusz Jurewicz, Michael Zgodzay; red. językowa: Margit Jäkel, Elżbieta Łubowicz; Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu, Wrocław 2015, 480 stron, ISBN: 978-83-62290-97-0.